

J. Marcinkowski
BYLINY
OGRODOWE

Państwowe
Wydawnictwo
Rolnicze
i Leśne

Dr Jacek Marcinkowski

BYLINY OGRODOWE

-produkcja i zastosowanie

Państwowe
Wydawnictwo
Rolnicze
i Leśne

Spis treści

Krótką charakterystyka bylin	7
SZKÓŁKA BYLIN	11
Organizacja szkółki	12
Położenie szkółki i jej rozplanowanie	12
Budynki i wyposażenie szkółki	13
Nakłady pracy w szkółce bylin	15
Rozmnażanie bylin	17
Rozmnażanie generatywne	17
Siew	17
Pikowanie	28
Rozmnażanie wegetatywne	29
Rozmnażanie z sadzonek	29
Sadzonki wierzchołkowe	30
Sadzonki rozetowe	32
Sadzonki odrywane	32
Sadzonki liściowe	34
Sadzonki korzeniowe	34
Sadzonki rozłogowe	36
Sadzonki łodygowe	37
Sadzonki kłączone	37
Rozmnażanie przez podział roślin	38
Dzielenie zimą	38
Dzielenie w czasie wzrostu	40
Rozmnażanie traw i bylin o podobnym charakterze	42
Rozmnażanie paproci	44
Rozmnażanie bylin <i>in vitro</i>	44
Uprawa bylin w szkółce	46
Gleba i nawożenie	46
Sadzenie	46
Zabezpieczanie na czas zimy	48
Uprawa w pojemnikach	51
Matecznik	53
Asortyment i jego wielkość	54

ZASTOSOWANIE BYLIN	57
Mikroklimat ogrodu	58
Gleba i nawożenie	60
Przygotowanie gleby	62
Nawożenie	62
Wybór gatunków i odmian	63
Sąsiedztwo	65
Trawy	69
Grupowanie	72
Urządzanie nasadzenia bylinowego	76
Plan sadzenia	76
Sprowadzanie i dołowanie bylin	77
Sadzenie bylin w ogrodzie	78
Pielęgnowanie nasadzeń bylinowych	84
Wykorzystanie bylin w ogrodach i parkach	89
Byliny leśne	91
Parki i ogrody ze starymi drzewami, głównie liściastymi	91
Zadarnienia pod koronami drzew	93
Byliny cieniulubne wśród luźno rosnących drzew	93
Paprocie w ogrodzie	96
Byliny obrzeży lasu	96
Byliny otwartych przestrzeni	98
Zadarnienia	98
Łąki	98
Ogród zwirowy	100
Wrzosowisko	104
Byliny ogrodu skalnego	106
Regularny ogród skalny	106
Alpinarium	108
Byliny rabatowe	110
Rabata z bylin średnio wysokich i wysokich	111
Rabata z bylin niskich w słonecznym miejscu	117
Rabata bylinowa w cieniu	118
Byliny wodne i nadwodne	120
Byliny wodne	120
Byliny nadwodne	121
ALFABETYCZNY PRZEGLĄD GATUNKÓW I ODMIAN BYLIN	123
Literatura	389
Skorowidz nazw roślin	391

Uprawa bylin w szkółce

Gleba i nawożenie

Byliny są bardzo zróżnicowaną grupą roślin, a więc także ich wymagania co do gleby i klimatu są bardzo różne. Ważne jest, aby asortyment bylin uprawianych w szkółce był dostosowany do rodzaju gleby na danym terenie. Tylko w szkółkach produkujących rośliny w pojemnikach podłoże nie jest czynnikiem ograniczającym asortyment, jednakże kształtowany musi być on zgodnie z miejscowymi warunkami klimatycznymi.

Większość bylin rośnie dobrze na glebie o odczynie obojętnym, lekko zasadowym lub lekko kwaśnym. Gleba powinna odznaczać się przede wszystkim dobrą strukturą. W tym celu konieczna jest właściwa uprawa roli, głęboka orka jesienią, włókwanie i bronowanie wiosną, przygotowanie pola do sadzenia, najczęściej glebogryzarką (choć stałe jej używanie źle wpływa na strukturę gleby).

W szkółce bylin gleba wykorzystywana jest intensywnie. Sporą część wynosi się po prostu wraz z roślinami. Konieczne jest więc nawożenie organiczne, pozwalające utrzymać zawartość próchnicy w glebie na stałym, wysokim poziomie. Najbardziej wartościowymi nawozami organicznymi są: obornik, torf, dobrze przygotowany kompost. Duże znaczenie może mieć też uprawa roślin motylkowych na przyoranie, którą prowadzi się między kolejnymi nasadzeniami bylin.

Stosuje się także nawozy mineralne, zwłaszcza pogłównie. Najlepiej stosować nawozy wieloskładnikowe w ilości 40–50 g na 1 m². Nie zaleca się nawożenia późnym latem, ponieważ w tym okresie byliny powinny kończyć swój wzrost i nie należy pobudzać ich do rozwoju.

Sadzenie

Najczęściej w szkółkach bylin wyznacza się zagony szerokości 1,2 m i przejścia między nimi szerokości 30 cm. Liczba rzędów na zagonie zależy od siły wzrostu roślin. Zazwyczaj wytycza się 3 rzędy dla bylin silniej rosnących, jak ostróżka ogrodowa (*Delphinium × cultorum*) i łubin trwały (*Lupinus polyphyllus*) lub 5 rzędów dla bylin niskich, jak zawciąg nadmorski (*Armeria maritima*) i macierzanka (*Thymus* sp.). Wybór właściwej rozstawy jest trudny i wymaga doświadczenia oraz dokładnych obserwacji wzrostu roślin w miejscowych warunkach. Gęsto posadzone rośliny szybko mogą stworzyć zwarty łań, co wpłynie ujemnie na ich wygląd, ale za to gleba jest zacieniona, nie wyparowuje wody, a wzrost chwastów jest utrudniony.

Byliny wysokie oraz inne uprawiane w dużych ilościach sadi się w rzędach, najlepiej sadzarkami mechanicznymi. Rozstawa musi być wtedy dostosowana do wszystkich maszyn, jakie będą użyte do sadzenia i dalszej pielęgnacji.

wet jeśli nie są w okresie kwitnienia, można na podstawie liści sprawdzić ich tożsamość odmianową. Ocena kwitnienia, zwłaszcza pory kwitnienia, może być zawodna, bowiem rośliny w pojemnikach czasami kwitną w okresach nietypowych dla roślin uprawianych w gruncie, a ponadto wiek roślin również ma znaczenie. Zakupione byliny można posadzić na ich stałe miejsce w ogrodzie, godząc się z koniecznością przesadzenia, jeśli okażą się pomyłką, lub barwy kwiatów wybrane na podstawie katalogowych opisów nie będą do siebie pasować. Można też sadzić rośliny na zagonny zapasowy, obserwować przez cały rok przebieg ich wegetacji, a szczególnie kwitnienia, i dopiero gdy się je dobrze pozna, przesadzać na właściwe, ostateczne miejsce w ogrodzie.

Nie zawsze możliwe jest sadzenie bylin na miejsce stałe zaraz po sprowadzeniu, choć tak byłoby dla nich najlepiej. Czasem trzeba je na kilka dni zadołować, dotyczy to bylin z uprawy gruntowej, nie z pojemników. Do dołowania wybiera się miejsce zacienione, osłonięte przed wiatrem. Rośliny dołuje się pojedynczo, w żadnym wypadku w pęczkach, jedną obok drugiej. Zadołowane byliny oczywiście zaczynają rosnąć, tworzą nowe korzenie, które są potem uszkodzane przy wyjmowaniu z dołownika i sadzeniu. Dołowanie opóźnia więc wzrost roślin na stałym miejscu. Podczas suchych, gorących dni zadołowane rośliny muszą być nawadniane, zależnie od potrzeb. Roślin w pojemnikach nie trzeba dołować. Ustawia się je również w miejscu cieniastym, pojemnik przy pojemniku, dla ograniczenia strat wody z podłoża dobrze jest obsypać skrajne pojemniki ziemią lub korą (nie będą się też przewracać). Konieczne jest podlewanie, podczas upalnych dni nawet dwa razy dziennie, ale na ogół wystarcza podleć obficie raz na dzień. Niedopuszczalne jest jednak przetrzymywanie bylin w pojemnikach wstawionych do skrzynek, ustawionych w kilku warstwach.

Sadzenie bylin w ogrodzie

Byliny przesadzać można prawie przez cały okres wegetacyjny, zwłaszcza gdy przynosi się rośliny z jednego miejsca ogrodu w drugie, wykopując je starannie z dużą bryłą korzeniową i natychmiast sadząc na nowe miejsce. W przypadku jednak nowych nasadzeń, gdy mamy do czynienia z roślinami pochodzącymi ze szkółki i nie wyprodukowanymi w pojemnikach, trzeba przestrzegać terminów odpowiednich dla każdego gatunku.

Główne okresy sadzenia to wiosna (od początku marca do połowy maja) i wczesna jesień (od połowy sierpnia do początków listopada). Wiosenne sadzenia nie można zbyt opóźnić, bowiem rośliny w cieplejsze dni szybko więdną, a potem korzenia się powoli. Terminów jesiennego sadzenia też trzeba przestrzegać, ponieważ rośliny sadzone zbyt późno słabo się zakorzeniają w glebie o niskiej temperaturze, co powoduje zahamowanie pobierania wody i składników pokarmowych. Takie rośliny w czasie zimy łatwo wysychają i wymarzają. Niektóre byliny szczególnie źle znoszą jesienne sadzenie, lepiej więc poczekać do wiosny. Dotyczy to traw i paproci ozdobnych, farbownika (*Anchusa* sp.), zawilca japońskiego (*Anemone hupehensis*) i zbliżonych odmian, rumianu (*Anthemis* sp.), astra gawędki (*Aster amellus*), złocienia ogrodowego (*Dendranthema × grandiflorum*) i złocienia wielkiego (*Leucanthemum × superbum*), rudbekii (*Rudbeckia* sp.), trytomy (*Kniphofia* sp.), łubinu trwałego (*Lupinus polyphyllus*), kocimiętki Faassena (*Nepeta × faassenii*), driakwi (*Scabiosa* sp.) i dziewanny (*Verbascum* sp.). Rośliny z pojemników mogą być sadzone w ciągu

Anthemis tinctoria

Anthemis rumian

Asteraceae astrowate

Anthemis hybrida hort. – **rumian ogrodowy**. W szkółkach europejskich spotykanych jest kilka odmian wywodzących się od *A. tinctoria* skrzyżowanego z *A. sancti-johannis*.

■ **'Kelwayi'** – najpopularniejsza odmiana, o ciemnozielonym ulistnieniu i cytrynowożółtych koszyczkach, wyrasta do 70 cm, kwitnie od czerwca, rozmnażanie tylko wegetatywnie, jak *A. marschalliana*, a zastosowanie – jak *A. tinctoria*.

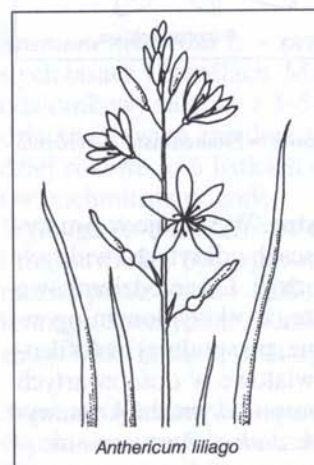
Anthemis marschalliana Willd., syn. *A. biebersteiniana* (Adam) K. Koch – **rumian Marschalla**. Pochodzi z Kaukazu; w uprawie od 1978 r. Wyrasta do 15–30 cm, wyjątkowo osiąga 50 cm. Łodygi wyprostowane, z pierzastymi liśćmi o wąskich łatkach. Liście szarozielone, gęsto, jedwabiście owłosione. Żółtożółte kwiatostany koszyczkowe ukazują się V–VII.

Nadaje się do ogrodu skalnego, na miejsce słoneczne i półcieniste. Rozmnażanie przez podział zimą. Małe rośliny należy sadzić wprost do doniczek, które do wiosny przetrzymuje się pod osłonami, gdzie temperatura nie spada poniżej 0°C. Można też dzielić wiosną (IV–V). Nasiona wysiewa się XII–III, kiełkują na świetle po 12–15 dniach od wniesienia do szklarni o temp. 10–15°C. Siewkom należy zapewnić jak najwięcej światła i dość niską temperaturę.

Anthemis tinctoria L. – **rumian żółty**. Bylina krótkowieczna, czasem tylko dwuletnia, pochodząca z Europy Środ. i Płd. Wyrasta do 60 cm. Łodygi wyprostowane, pokładające się u podstawy, kanciaste. Liście szarozielone, pod spodem z gęstymi, krótkimi włoskami, podwójnie, grzebieniasto wcinane. Koszyczki kwiatowe żółtożółte, średnicy 4 cm, wyrastają pojedynczo na długich szypułkach, rozwijają się VII–IX. Rumian ten lubi suchą, piaszczystą glebę i słoneczne stanowisko. Nadaje się na rabaty i kwiat cięty. Rozmnaża się go przez siew i podział wiosną (IV–V).

Anthemis tinctoria L. – **rumian żółty**. Bylina krótkowieczna, czasem tylko dwuletnia, pochodząca z Europy Środ. i Płd. Wyrasta do 60 cm. Łodygi wyprostowane, pokładające się u podstawy, kanciaste. Liście szarozielone, pod spodem z gęstymi, krótkimi włoskami, podwójnie, grzebieniasto wcinane. Koszyczki kwiatowe żółtożółte, średnicy 4 cm, wyrastają pojedynczo na długich szypułkach, rozwijają się VII–IX.

Rumian ten lubi suchą, piaszczystą glebę i słoneczne stanowisko. Nadaje się na rabaty i kwiat cięty. Rozmnaża się go przez siew i podział wiosną (IV–V).

Anthericum liliago

Anthericum pajęcznica

Liliaceae liliowate

Anthericum liliago L. – **pajęcznica liliowata**. Bylina rodzima, występująca na suchych zboczach, bardzo rzadko w dorzeczu dolnej Odry. Liście równowąskie, kwiatostany wys. 30–80 cm, nierozgałęzione. Kwiaty białe, średnicy 3,5–4 cm, V–VI.

Sadzić należy w ciepłych, słonecznych miejscach ogrodu skalnego. Rozmnażać można przez podział wczesną wiosną lub po kwitnieniu. Nasiona trzeba wysiewać zaraz po zbiorze, aby zostały przemrożone. Kiełkują po 15–20 dniach od wniesienia do szklarni. Możliwy jest także wysiew wprost do gruntu. Po 2 latach uprawy rośliny będą gotowe do ekspedycji.

Byliny otwartej przestrzeni

49. *Tradescantia* × *andersoniana*

50. *Trollius chinensis*

51. *Ligularia dentata*

52. *Helenium hoopesii*

53. *Campanula glomerata* 'Alba'

54. *Phlox paniculata*

„Prawie żaden ogród nie jest jednolity pod względem siedliskowym, są w nim miejsca cieniste i słoneczne, osłonięte przed wiatrami i wystawione na ich podmuchy.

Można wykorzystać te odmienności do tworzenia różnych zbiorowisk roślinnych na niewielkiej powierzchni...

O pięknie nasadzenia bylinowego stanowi harmonia połączenia wysokich i niskich roślin, gatunków o pędach sztywnych i wyprostowanych z bylinami rozkładającymi się na boki, roślin o pokroju zwartym, krzaczastym i tych o pokroju luźnym, delikatnym, o liściach trawiastych, wąskich i liściach szerokich, o zieleni jasnej i ciemnej...”

ISBN 83-09-01751-0

9 788309 017516